

Motion till riksdagen

1989/90:Jo724

av Siw Persson (fp)

Kantzoner som miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket

Dagens teknik ger människan oändliga möjligheter att omskapa landskapet – öppna diken läggs igen, åkerholmar schaktas bort, vattensamlingar och dammar fylls igen. Det moderna jordbruket skapar ett enformigt landskap. De sista resterna av ett månghundraårigt odlingslandskap röjs bort som brukningshinder.

Spelar det då någon roll om diken och vägrenar försvinner, om åkerholmar schaktas bort och dammar fylls igen? Ja – därför att dessa miljöer är förutsättningar för att många växt- och djurarter ska kunna överleva. I diken och vid vägrenar hittar man många örter som funnit en sista reträttplats och som ger en fantastisk blomsterprakt. Där finns också insekter, fjärilar och skalbaggar. Fåglarna får skydd till sina bon och mat till sina ungar, vilket också harar och gnagare får. Diken, vägrenar och stengårdsgårdar ger djuren skydd vid förflyttningar och gör det möjligt för friluftsmänniskan att röra sig i jordbrukslandskapet. Diken och småvatten är också en miljö för sällsynta växter och djur. Åkerholmen brukar kallas "fältfågels barnkammare".

Människans påverkan på naturlandskapet började när jägarfolket blev bofast och åkerbruk och boskapsskötsel infördes. Skogen röjdes för åkrar. Byväsendet, som kom till under 800-talet enligt vissa forskare och sedan bestod under närmare 1 000 år, betydde stor stabilitet i landskapsbilden. Då fördelades marken efter bestämda principer. Närmast byn fanns inägor – med åker och äng – och längst bort utmarken med betesmarker och skog. Vårt ljusa, öppna landskap skapades till stor del under denna period.

När enskiftet genomfördes i början av 1800-talet upplöstes de gamla byarna och vi fick i stället den spridda jordbruksbebyggelse som vi än idag har i de flesta delar av landet. Skiftet hade en förödande inverkan på såväl lövskog som äng. Men eftersom bondesamhället fortfarande byggde på självhushållning, förblev dock landskapet omväxlande med plats för många olika vegetationstyper. Under de 100 år som följde förändrades landskapet mycket lite.

Under de senaste 30 åren har det moderna och effektiva jordbruket orsakat stora förändringar i landskapet. Ängar och betesmarker, som i många århundraden dominerat landskapet, är idag bara fragment – fragment som betraktas som brukningshinder och röjs bort i rask takt. Utarmningen av kulturlandskapet och dess växt- och djurliv har gått mycket snabbt. Om den fortsätter i samma takt kommer vi att få ett jordbrukslandskap som visserligen är effektivt från produktionssynpunkt, men som från växternas och djurens synpunkt närmast är ökenartat.

Ännu finns det dock oaser i form av åkerholmar, vägrenar, dikeskanter och ängsmarker. Men om dessa återstående oaser försvinner eller blir för få, så försvinner de djur, växter och landskap som är en del av vår kulturhistoria. Dessa skyddszoner måste naturligtvis bevaras, men det är också nödvändigt med ett biotoprestaueringsarbete i hårt strukturrationaliserade och miljöbelastade slättbygder. Kantzoner som åtgärd för att motverka att näringsämnen från åkrarna når öppna vattendrag och hav är ännu ett utforskat område. I Sverige finns ännu inget gjort och i utlandet har endast några få studier gjorts där effekten vetenskapligt belagts.

I en tid av överskottsmark och där verkligt entydiga alternativa markanvändningar saknas bör det finnas utrymme att bevara de få vägkanter och dikeskanter, stengårdsgårdar, åkerholmar, allér, träd och buskar, öppna diken, mangelgravar, våtmarker och småvatten samt fuktängar samt att använda en del av åkern till naturfrämjande åtgärder på ovanstående sätt. För detta krävs sannolikt någon form av ekonomisk stimulans. En möjlighet är ett NOLA-stöd, där användningsområdet vidgas till att ej bara gälla ängs- och hagmarker utan också kan gälla restaurering av fast- och våtmarksbiotoper, att lämna en bred zon mot skogen, vägen, vattendraget, att öppna en kulvertering och återställa ett självrenande dike, att överge en olönsam invallning, att dämna upp ett våtmarksområde etc. En sådan miljöförbättring är högst angelägen i många landskap i södra Sverige.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kantzoner (skyddszoner) som miljöförbättrande åtgärder i jordbruket.

Stockholm den 22 januari 1990

Siw Persson (fp)